

Selvsagt er vi med!

- Vi var aldri i tvil om at vi skulle delta i Mor & barn undersøkelsen! Det er de helt enige om – Linda Walberg og Susanna Vogt fra Bærum som begge venter barn i juni. I Akershus inviteres også pappaene til å være med i undersøkelsen.

- Verden forandrer seg. Problemer utvikler seg fortere og fortere. Vi trenger hele tiden ny kunnskap for å gi barna best mulige forhold. Kan vi gi vårt lille bidrag, er det en selvfølge at vi gjør det, sier Susanna og Stener Vogt.

Susanna (35) er oppvokst i Øst-Afrika, men er opprinnelig engelsk. Hun er utdannet som sykepleier og jordmor, og traff Stener på oppdrag i Tanzania. Der jobbet de begge med flyktninger. Nå bor de i Norge og har lille Amelie på halvannet år.

- For meg som er vant til å fylle ut søknader om oppholdstillatelse i Norge hvert år, er spørreskjemaene fra Mor & barn undersøkelsen bare "peanuts", sier Susanna som likevel innrømmer at det kan være vanskelig å huske alle detaljer som det spørres etter.

Far Stener syns han har sluppet billig fra det, med et mye lettere skjema. Han er veldig glad han får være med på undersøkelsen i Bærum.

- Jeg tror far er viktig både for barnets helse og for oppvekstmiljøet. Derfor håper jeg fedrene i andre fylker også får invitasjon til å delta. Jeg jobber til daglig med rusproblematikk, og vi har mange spørsmål om årsaks-sammenhenger. Kanskje kan denne undersøkelsen bidra til at vi får vite mer om det, sier Stener Vogt.

Nye sammenhenger

- Jeg føler at slike undersøkelser er viktige fordi de kan komme både barna og barnebarna mine til gode, sier Linda Walberg (32).

Fra før har hun to friske og viltre gutter, og ultralyden har fortalt henne at en tredje gutt vokser i magen.

Linda Walberg venter gutt nummer tre.

- Jeg har vært mer ydmyk og nervøs denne gangen. Jeg har to friske barn. Kanskje har jeg ubevisst tenkt at jeg har brukt opp kvoten min? I alle fall har hele svangerskapet vært annerledes enn de to første. Jeg har vært mye mer kvalm og har fått tidligere bekkenløsning, sier Linda som for tiden er BI-student.

- Fordi jeg har hatt litt problemer, har jeg roet ned studiene noe. Jeg er mer bevisst på kostholdet enn før. Jeg har lagt på meg en god del før dette svangerskapet. Babyen er allerede større enn de andre var på samme tid. Kanskje finner denne undersøkelsen ut at det er en sammenheng mellom min vektøkning og babyens størrelse, undrer Linda som gleder seg til å se resultater av undersøkelsen. □

Far har stor betydning for barns fysiske og psykiske helse, mener Stener Vogt som deltar i prøveprosjektet i Bærum.

Et hav av muligheter

Mor & barn undersøkelsen vil gi grunnlagsmateriale for forskning i årtier framover. Det vil kunne gi svar

på mange helsespørsmål som i dag er ubesvarte.

Noen forskere er allerede i gang med prosjekter

basert på de første 2500 deltakerne i Hordaland.

Her presenterer vi noen av delstudiene:

Sykemelding tidlig i svangerskapet

Prosjektgruppen har sett nærmere på hvilken rolle faktorer som familiesituasjon, helseproblemer, utdannelse, jobbtype og forhold på arbeidsplassen spiller for fravær fra arbeidet tidlig i svangerskapet.

Det er første gangen noen forsøker å finne svar på disse spørsmålene for kvinner som bare befinner seg i første halvdel av svangerskapet. Foreløpig er det ikke noen ferdige konklusjoner å vise til, men lege Unn Kristensen mener å se noen tendenser:

- Det er interessant å se at mange har fravær ut over to uker allerede tidlig i svangerskapet. Ikke overraskende er fraværet større for kvinner som har dårlig tilrettelagt arbeid, som mistrives på jobben, eller har tungt arbeid, sier Unn Kristensen.

Fysisk aktivitet i svangerskapet

Hvor mye trening er egentlig sunt når du er gravid? Det vil fysioterapeut, cand scient Camilla Kristensen finne ut av.

- Hos legen får du gjerne vite at det er opp til deg selv, hva du føler. At det ikke er noen grunn til å endre vaner selv om du er gravid. Altså mye tenking og føling og lite eksakt kunnskap, mener Camilla Kristensen som håper å kunne avkrefte eller bekrefte myter.

Hun har delt kvinnene i to grupper – aktive (trener 1-4 timer i uka) og passive. I første omgang vil hun prøve å finne ut om det er forskjeller i de to gruppene når hun blant annet ser på mors helsestatus, både fysisk og psykisk, plager i svangerskapet, problemer med å bli gravid samt tidligere spontanaborter og dødfødsler.

Foreløpig har hun ingen klare konklusjoner, men hun synes det ser ut som om norske kvinner er lite fysisk aktive under graviditeten. Noen aktiviteter er mer populære enn andre for vordende mødre. 4 av 10 går tur. 1 av 10 sykler, svømmer eller driver med aerobic. Noen driver med flere av disse aktivitetene i kombinasjon. Men hva dette betyr for graviditeten er det for tidlig å si noe om.

Deprimert etter fødsel

Rundt 1 av 20 norske kvinner får en depresjon etter fødselen. En medvirkende faktor kan være mangel på ro og hvile allerede på fødeavdelingen.

Søvn og hvile er det dårlig stelt med på fødeavdelingene i Akershus. Det kommer fram i en studie som lege og stipendiat Malin Eberhard-Gran gjorde på 400 barselkvinner i Nes og Sørum kommuner. Nå vil hun bruke tall fra Mor & barn undersøkelsen for å gå videre med disse resultatene.

Undersøkelser ellers i Europa har funnet at 1 av 10 kvinner får fødselsdepresjoner – altså betydelig flere enn i Norge. Hva som er årsaken til forskjellene, er foreløpig spekulasjoner.

Det har vært en utfordring å finne gode målekriterier for depresjon hos barselkvinner fordi barselkvinner naturlig har noen av de symptomene som er kjennetegn på depresjon: vektforandringer, menstruasjonsforstyrrelser, tretthet og søvnvansker.

Internasjonalt har man en tid hatt et godt spørsmålsbasert måleredskap. Nå har Malin Eberhard-Gran oversatt og tilpasset dette til norske forhold. Dette kan bli et hjelpemiddel for primærleger og helsestasjonene til å fange opp kvinner med risiko for å utvikle depresjon etter fødselen.

Spontanaborter - hva skyldes det?

- En av tre svangerskap ender med spontanabort dersom en også regner med tidlige tap som biologisk kan registreres, men som kvinnen selv ikke har erkjent (såkalt prekliniske tap). Det er ikke noe "galt" med en tredjedel av norske kvinner av den grunn. Men for den enkelte vil tap av et foster uansett være en vond opplevelse, sier professor Rolv Skjærven ved Medisinsk fødselsregister. Derfor leter han etter årsaker til spontanabort og dødfødsel.

- Spontanabort kan faktisk være et sunnhetstegn. Det kan bety at kvinnens kropp har evnen til å oppfatte at sammensmeltingen av egg og spermie ikke fikk den riktige starten - og derfor kvitter seg med det. Dette er mye mer vanlig enn man kanskje tror, sier Skjærven som har funnet følgende med utgangspunkt i fore-

løpige tall fra Mor & barn undersøkelsen: 20 til 40 % av kvinner som har hatt minst ett tidligere svangerskap, har mistet ett eller flere av disse fostrene som spontanabort eller dødfødsel. Nesten 90 % av tapene finner sted mellom 6. og 12. svangerskapsuke.

- Noen må prøve mange ganger før de får et barn, men det er veldig få som ikke lykkes til syvende og sist. Etter et tidlig tap er det nå mye som tyder på at det er gunstig ikke å vente med å prøve å bli gravid på ny, mener Skjærven.

Vi synes det er viktig å få frem tall som viser hvor vanlig det er at kvinner opplever en eller flere spontanaborter/-dødfødsler i løpet av sin reproduktive periode. Vi synes også det er viktig å prøve å avdekke årsakskjedene. Mor & barn undersøkelsen vil gi oss svært gode muligheter for å finne nye og hittil uoppdagete sammenhenger, sier Rolv Skjærven.

Mat for mor

Hva bør vi spise for å få de friskeste barna - og forbli de sprekeste mødrene? Hva slags stoffer kan være direkte farlige for fosteret? Noe vet vi. Mer vil ernæringsfysiolog Helle Margrete Meltzer og hennes medarbeidere finne ut gjennom Mor & barn undersøkelsen.

- Barnet er sårbart for ulike påvirkninger til ulike tider i svangerskapet. Jeg er spesielt opptatt av hvordan mineraler påvirker fosteret, både de vi trenger og de vi ikke ønsker. Mor & barn undersøkelsen gir oss mulighet til å undersøke dette på en grundig måte, sier Helle Margrete Meltzer.

For bare 25 år siden lærte vi at fosteret var så å si fullstendig beskyttet inne i mors mage. Vi lærte også at fosteret forsynte seg med det det trengte, nesten helt uavhengig av hvordan det sto til med mor.

I dag vet vi at mange stoffer - også uheldige - kan krysse barrieren mellom mor og foster - slik som alkohol, tungmetaller (bly, kvikksølv m.m.), nikotin og mange medikamenter. Mors kosthold og levestil både før og under graviditeten kan vise seg å påvirke barnets helse langt mer enn vi tidligere har trodd.

- I tillegg vet vi svært mye mer om ammingens betydning. Norge er et foregangsland når det gjelder amming: ved 6 måneders alder ammes fortsatt 80 % av barna. En bedre fødsels gave er det ikke mulig å gi barnet sitt, sier Meltzer.

Nytt fra Mor & barn undersøkelsen

Godt i gang

Inntil nå deltar rundt 4500 kvinner. Målet er å få med 100.000 kvinner, og å følge dem og deres barn over lang tid. Undersøkelsen utvides i takt med tilsig av penger. For dette året har hele prosjektet fått bevilget 5 millioner på statsbudsjettet. I tillegg har vi fått finansiering fra andre kilder.

I løpet av 2001 vil undersøkelsen forhåpentligvis nå ut med invitasjon til rundt halvparten av de årlige 60.000 fødende her i landet. På sikt skal undersøkelsen bli landsdekkende.

- Siden starten i Hordaland i juli 1999, er prosjektet nå i tillegg i gang i:
- Akershus (Bærum sykehus og Sentralsykehuset i Akershus)
- Oslo (Rikshospitalet)
- Møre og Romsdal
- Rogaland
- Sogn og Fjordane
- Trøndelagsfylkene
- Telemark

Far er med

Far har også betydning for barns helse, og fra flere hold har det vært argumentert for at fedrene bør inviteres til å delta. Det kan stilles spørsmål om far i yrkesmessig eller andre sammenhenger utsettes for påvirkninger som kan føre til endringer i arvestoffet i kjønnscellene. I såfall vil dette kunne påvirke barna i neste omgang.

Både i KNM Kvikk-saken ved sjøforsvaret i Bergen, og ved en øket forekomst av misdannelser hos barn i Grenlandsområdet og i Rana, har det i de senere årene vært stilt slike spørsmål. Vi trenger imidlertid mer forskning for å få eksakt kunnskap om dette.

Som en start deltar far i Akershus fylke, og fedrene i Telemark vil også bli invitert. Far får eget spørreskjema med spørsmål om helse, yrkesforhold, livsstil og levevaner. Han avgir også blodprøve samtidig med mor ved ultralydundersøkelsen.

FOTO: SAMFOTO

Vi spør og vi spør

Vi stiller mange spørsmål, og noen spør seg kanskje om alt er like nødvendig. Vi kan forsikre at ingen spørsmål er tilfeldig valgt. De er tatt med for belyse bredest mulig helsemessige sammenhenger vi hittil vet for lite om. I fylker hvor far er med, vil dere antagelig reagere på at noen av de samme spørsmål om far stilles både i mor og far skjemaet. Det skyldes at vi bruker de samme skjemaene til mor - om far er med eller ei. Vi håper at dere ikke oppfatter dette som utidig mas.

Som noen har sett, spør vi i mor-skjemaet til dels om de samme tingene til ulike tidspunkter. Det er nødvendig for å følge utvikling over tid.

De eldste barna som er med i studien er nå snart 1½ år. Det er hittil laget spørreskjemaer for:

- Skjema 1: Uke 12-15 i svangerskapet
- Skjema 2: Kosthold
- Skjema 3: Uke 30 i svangerskapet
- Skjema 4: 6 måneder etter fødsel
- Skjema 5: 1½ år etter fødsel

Les mer

<http://www.folkehelsa.no/fag/morogbarn/>

Patricia har oversikten

Patricia Schreuder er prosjekt-koordinatoren som sender ut og tar imot skjemaene fra dere. Hun roser mødre - og fedre - for samvittighetsfullt arbeid.

- Jeg er svært godt fornøyd med utfyllingen av de rundt 11 000 spørreskjemaer vi har fått inn til nå. Hver dag kommer omtrent 70 nye. Og mange flere skal det bli, sier hun.

Ved prosjektkontoret ved Medisinsk fødselsregister i Bergen mottar Patricia alle skjemaer som kommer inn fra deltakerne i Mor & barn undersøkelsen. Alle gravide som har fått tildelt time til ultralydscreening i svangerskapsuke 17/18 ved de sykehusene som er med i undersøkelsen, får invitasjon om å delta.

- Når forskerne får dataene fra studiene, får de aldri vite hvem som har fylt ut skjemaene eller hvilken familie det gjelder. Anonymiteten er strengt bevoktet i henhold til norsk lov om personvern, kan Patricia love.

Selv om Patricia er godt fornøyd med utfyllingne, jobber hun stadig med å forbedre rutineene i undersøkelsen. For å få det til, trenger hun hjelp fra dere:

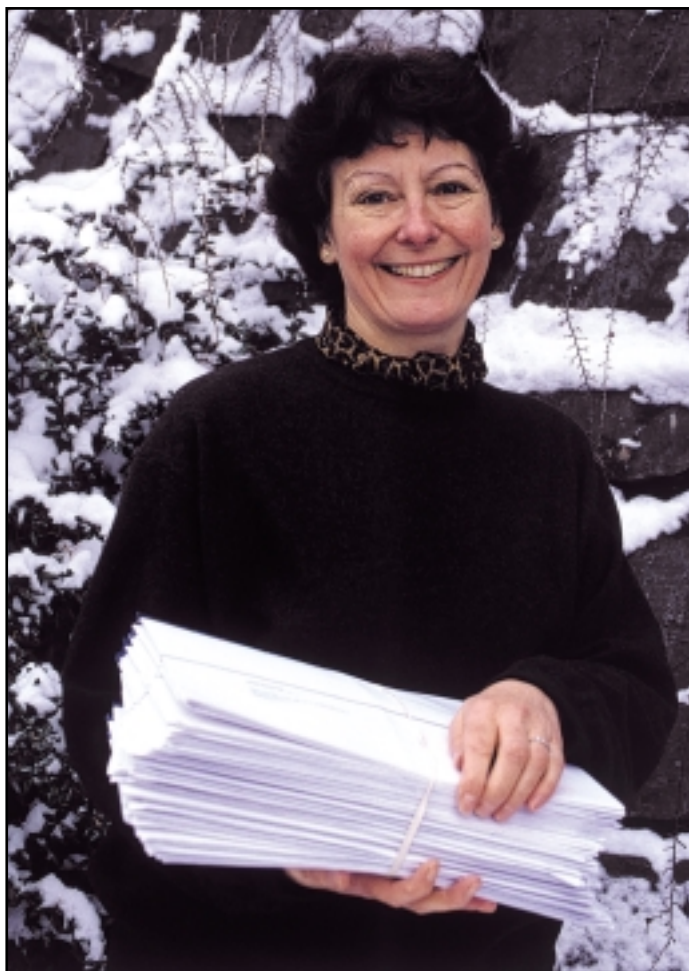
Patricias ønskeliste

1 Si ifra på fødeavdelingen og igjen på barselavdelingen at du er deltaker i studien. Dette for å være helt sikker på at navlestrengsprøven av barnet og blodprøven av deg blir tatt. Selv om det er markert i journalen på sykehuset at du er med i undersøkelsen - si ifra for sikkerhets skyld.

2 Vær snill å bruke kulepenn (blå/sort) når du fyller ut skjemaene – ikke tusj. Skjemaet leses av en maskin som kan gjøre feil ved utfylling med tusj.

3 Husk dato for utfylling av spørreskjemaet – (side 1)

4 Vi ser at det er mange som flytter og vi vil sette stor pris på om dere sender adresseforandring til oss på Postens adresseforandringskort.

Patricia Schreuder er godt fornøyd med utfyllingen av spørreskjemaene, men noen detaljer kan forbedres.

Skriv ikke adresseforandring på selve skjemaet. NB! Du kan godt fortsette å være med i studien selv om du flytter. Når vi vet hvor du skal føde, tar vi kontakt med sykehuset for oppfølging.

5 Dersom du vil trekke deg fra studien, eller av andre grunner (f. eks at du har abortert) ikke lenger deltar, er det fint om vi får beskjed. Dette for å unngå å sende deg et nytt spørreskjema i en situasjon som kan være vanskelig for deg. Selv om vi har gode rutiner for å unngå slike feilsendinger, vil det alltid være hull i rutiner.

For endringer kontakt:

Den norske Mor & barn undersøkelsen
Medisinsk fødselsregister, Armauer Hansens hus
5021 Bergen.
Telefon 55 97 49 30.
E-post: morbarn@uib.no.

den norske **Mor & barn undersøkelsen**

Utgitt av:
Statens institutt for folkehelse
Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo
Tlf: 22 04 23 03
e-post: morbarn@folkehelse.no

Medisinsk fødselsregister
Armauer Hansens hus
Haukeland Sykehus
5021 Bergen
Tlf. 55 97 49 30
e-post: morbarn@uib.no

Nyhetsbrev

Redaksjon:
Per Magnus (ansv. red)
Ragnhild Hovengen
Kjell Haug
Patricia Schreuder
Unni Harsten

Layout:
Per Kristian Svendsen

Redaksjons adresse:
Postboks 4404 Nydalen,
0403 Oslo

Opplag
25 000

ISSN 1502-6256

Trykk:
Hestholms trykkeri AS

Redaksjonen avsluttet:
20. april 2001

www.folkehelse.no/fag/morogbarn